

суду можливості вирішувати питання, які виходять за межі його предметної компетенції. У ряді цивільних справ не може бути ухвалено рішення без наявності рішення суду, ухваленого за правилами іншої юрисдикції. (Масюк В.В. Презумпції і преюдиції в цивільному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / В. В. Масюк ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2010. – 20 с.).

Існує погляд, згідно з яким преюдиція розглядається як засіб судової аргументації, як правило, що звільняє від доказування обставин, які були встановлені рішенням іншого суду, що набрало законної сили, визнаються обов'язковими і не потребують повторної перевірки. Якщо судом були встановлені певні обставини, зафіксовані у судовому рішенні, то вони визнаються преюдиціальними, такими, що не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини (Ляшенко Р. Д. Загальна характеристика та властивості преюдиції як засобу судової аргументації / Р. Д. Ляшенко // Часопис Київського університету права. – 2012/3. – С.22-25).

Таким чином, застосування преюдиції дає можливість а) пов'язувати процес доказування під час розгляду і вирішення справ цивільного, господарського, адміністративного, кримінального судочинства; б) встановлювати правові зв'язки між процесуальними галузями права щодо питань однакового застосування правових норм, які регулюють діяльність по доказуванню.

Бут І.О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного процесу*

ТРЕТЕЙСЬКИЙ СУД ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА ФОРМА ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

Перш за все, необхідно визначити, що собою являє альтернативні форми вирішення цивільно-правових спорів. Оскільки на законодавчому рівні інститут альтернативного вирішення спорів в Україні не закріплено, а у науковому середовищі відсутнє його однозначне розуміння, необхідно звернутися до досвіду зарубіжних країн.

Вперше процедури альтернативного вирішення спорів були застосовані у США як протипага державній формі судочинства, недоліками якої є формалізований характер, що не завжди сприяє досягненню найбільш ефективного результату, що найбільш повно задовольняє інтереси обох сторін. На сьогодні термін «альтернативне вирішення спорів» є офіційним та широко застосовується не тільки в правовій теорії, але й у законодавстві багатьох країн (Спектор, О.М., Проблема визначення поняття та системи АВС у сучасній юридичній літературі // Науковий вісник Дніпропе-

тровського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4. – С. 117-124, с. 119).

Таким чином, можна визначити альтернативне вирішення правових спорів як сукупність прийомів і методів позасудового врегулювання спорів, у результаті застосування яких сторони, що сперечаються, укладають взаємоприйнятну угоду.

Альтернативним розглядом спорів пропонується вважати погоджений вибір (застосування), виходячи з конкретної ситуації, існуючого (медіація, третейський розгляд тощо) або спільного моделювання власного найбільш ефективного недержавного способу вирішення спору або врегулювання правового конфлікту, способом, не забороненим законом, з метою досягнення необхідного правового результату (встановлення суб'єктивних прав та обов'язків сторін) (Севастьянов, Г.В., Концепция частного процессуального права (права альтернативного разрешения споров) // Третейский суд. – 2009. – № 1. – С. 25-32).

Щоб визначити місце третейського розгляду в системі альтернативних форм вирішення спорів, необхідно виділити певні види альтернативних форм вирішення спорів залежно від покладеного в основу класифікації критерію:

- за належністю до тієї чи іншої сфери правового регулювання: приватні й публічні;

- за ознакою самостійності: самостійні (основні) – переговори, претензійний порядок, медіація, третейський розгляд; комбіновані (комплексні) – медіація-арбітраж, міні-суд, омбудсмен;

- залежно від характеру конфлікту: спрямовані на розв'язання спорів про право (третейський розгляд, медіація-арбітраж) та спрямовані на розв'язання когнітивних конфліктів (переговори, медіація);

- залежно від наявності залучених до вирішення спору та/або розв'язання конфлікту незалежних осіб: без залучення незалежних осіб (переговори, претензійний порядок) та з їх залученням (медіація, третейський суд);

- залежно від обов'язковості рішення або рекомендацій незалежної особи, яку залучають до вирішення спору та/або розв'язання конфлікту: обов'язкове для сторін рішення незалежної особи, залученої для вирішення спору (третейський розгляд); рекомендаційний характер рішення незалежної особи, залученої для вирішення спору, (експертний висновок, міні-суд, спрощений суд присяжних); рішення приймають самі сторони, незалежна особа, залучена до вирішення спору та / або розв'язання конфлікту, не приймає жодних рішень, а лише сприяє сторонам у досягненні згоди (медіація);

- за головним принципом, що є основою методу, який використовують для досягнення результату: способи, під час яких спір розглядають за принципами змагальності та арбітрування (третейський розгляд, між-

народний комерційний арбітраж), і способи, під час яких спір розглядають за принципами повного і всебічного врахування інтересів сторін спору та пошуку компромісного рішення (переговори, медіація, омбудсмен).

– за обов’язковістю застосування: обов’язкові (обов’язковий претензійний порядок зі спорів, що випливають з транспортних договорів, вирішення колективних трудових спорів), та факультативні, які ґрунтуються на домовленості сторін (Спектор, О.М., Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів : 12.00.03 : автореф. дис. .. канд. юрид. наук / О. М. Спектор ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка . — К., 2012 . — 18 с., с. 8)

Відповідно до Закону України «Про третейські суди» третейський суд – це недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням зацікавлених фізичних та/або юридичних осіб у встановленому законом порядку для вирішення спорів, що виникають із цивільних і господарських правовідносин. Основним завданням інституту третейського судочинства є захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних і юридичних осіб внаслідок всебічного розгляду та вирішення спорів відповідно до чинного законодавства (Про третейські суди: Закон України № 1701-IV від 11.05.2004 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2004. – № 35. – Ст. 412).

Третейські суди не входять до судової системи України, що обумовлює їх особливе становище. Можна виділити такі основні відмінності третейського суду від державного:

- добровільність утворення третейського суду, можливість самому обирати суддю;
- обмеженість кола підвідомчих їм справ;
- добровільної згоди третейських суддів на їхнє призначення чи обрання у конкретній справі;
- рішення приймаються не від імені держави, хоча є обов’язковими для виконання сторонами, які звернулися до третейського суду. (Шемелинець І.І., Пархомчук Р.І., Третейський суд – альтернативна форма захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2008. – № 4(43). – С. 224-229, с. 226).

Таким чином, третейський розгляд є самостійною формою розв’язання цивільно-правових спорів про право з залученням незацікавлених незалежних осіб, рішення яких є обов’язковим для сторін. Третейському розгляду притаманні як загальні принципи альтернативного вирішення спорів (рівності сторін, законності, диспозитивності), так і власні (принцип змагальності, арбітрування).